

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Методичні рекомендації
до написання дипломної роботи
для здобувачів вищої освіти спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа, страхування
та фондовий ринок»
освітньої програми «Митна справа»
першого (бакалаврського) рівня

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2024

УДК 339.543(072.034)

М54

Укладачі: В. Ф. Тищенко
О. Є. Найденко
О. М. Рац

Затверджено на засіданні кафедри митної справи і фінансових послуг.
Протокол № 1 від 01.09.2023 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Методичні рекомендації до написання дипломної роботи М54 здобувачів вищої освіти спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» освітньої програми «Митна справа» першого (бакалаврського) рівня [Електронний ресурс] / уклад. В. Ф. Тищенко, О. Є. Найденко, О. М. Рац. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2024. – 49 с.

Визначено загальні вимоги до організації процесу підготовки, написання та захисту дипломної роботи здобувачів вищої освіти з виділенням таких основних етапів: вибору теми дослідження; визначення мети та завдань дослідження; добору й аналізу літератури; розроблення плану роботи; розгляду теоретичних аспектів розв'язання проблеми; аналізу фактичного матеріалу; розроблення й обґрунтування рекомендацій і пропозицій; формулювання висновків; оформлення та захисту дипломної роботи. Подано тематику дипломних робіт, структурні елементи, вимоги до їхнього оформлення.

Рекомендовано для здобувачів вищої освіти спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» усіх форм навчання.

УДК 339.543(072.034)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2024

Вступ

Процес навчання бакалаврів завершується виконанням дипломної роботи, що є одним з етапів формування професійних компетентностей відповідно до **Національної рамки кваліфікацій** (НРК) України.

Національна рамка кваліфікацій – це інструмент, призначений для налагодження ефективної взаємодії сфери освітніх послуг та ринку праці. При цьому вона має вирішувати такі стратегічні завдання:

упровадження європейських стандартів та принципів забезпечення якості освітніх послуг з урахуванням вимог роботодавців до знань, умінь і компетентностей випускників навчальних закладів;

забезпечення гармонізації національних норм законодавства у сфері освіти та соціально-трудових відносин;

сприяння національному і міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні.

Національна рамка кваліфікацій охоплює весь спектр кваліфікацій, здобутих у процесі формального, неформального, інформального навчання, зокрема загальної середньої та вищої освіти, і є невід'ємною складовою національної системи кваліфікацій.

Національна рамка кваліфікацій являє собою цілісну 10-рівневу систему структурованих кваліфікаційних рівнів, яка враховує національні особливості системи освіти України.

Кожен рівень Національної рамки кваліфікацій описано в термінах результатів навчання, які визначають за такими рівнями: знання, уміння, комунікація (соціальна компетентність), автономність і відповідальність, компетентність.

Мета методичних рекомендацій – надання допомоги здобувачам вищої освіти в оптимальній організації діяльності з написання дипломної роботи через ознайомлення з принципами її побудови, принципами й методами встановлення новизни, достовірності та практичної значущості наукових результатів. Також методичні рекомендації визначають загальні вимоги до організації процесу виконання дипломної роботи, її структури і змісту, порядку захисту й оформлення.

Під час написання дипломної роботи здобувачі вищої освіти оволодіють компетентностями та опанують результати навчання (табл. 1).

Фахові компетентності та результати навчання з дипломної роботи

Компетентності	Результати навчання
ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях	<p>ПР02. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем.</p> <p>ПР08. Застосовувати спеціалізовані інформаційні системи, сучасні фінансові технології та програмні продукти.</p> <p>ПР14. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів</p>
ЗК06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні	ПР06. Застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення фінансових задач
ЗК11. Здатність спілкуватися з представниками інших професій/груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності)	ПР20. Виконувати функціональні обов'язки в групі, пропонувати обґрунтовані фінансові рішення
ЗК12. Здатність працювати автономно	<p>ПР09. Формувати і аналізувати фінансову звітність та правильно інтерпретувати отриману інформацію.</p> <p>ПР17. Визначати та планувати можливості особистого професійного розвитку</p>
СК09. Здатність здійснювати ефективні комунікації	ПР12. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у фінансовій сфері діяльності
СК10. Здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення	<p>ПР06. Застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення фінансових задач.</p> <p>ПР10. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.</p> <p>ПР12. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у фінансовій сфері діяльності.</p> <p>ПР20. Виконувати функціональні обов'язки в групі, пропонувати обґрунтовані фінансові рішення.</p> <p>ПР21. Розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.</p> <p>ПР22. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, розуміти цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні</p>
СК11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку	ПР12. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у фінансовій сфері діяльності

1. Загальні положення, мета і завдання дипломної роботи бакалавра

Накопичення наукових фактів у процесі дослідження – завжди творчий процес, в основі якого лежить задум автора, його ідея. Дипломна робота є самостійною науково-практичною роботою, у якій сформульовано й обґрунтовано наукові положення, сукупність яких можна класифікувати як нову ідею або обґрунтування підходів до розв'язання конкретної проблеми. Ідеї народжуються з практики, спостереження за навколишнім світом і потребами життя, у їхній основі – реальні факти й події. Розвиток ідеї до стадії вирішення завдання зазвичай проходить як плановий процес наукового дослідження. У кожному науковому дослідженні можна виділити два рівні: емпіричний, на якому відбувається процес накопичення фактів, і теоретичний – досягнення синтезу знань у формі наукової теорії.

Дипломна робота повинна бути науково-прикладним дослідженням за вибраною здобувачем вищої освіти темою і мати практичне значення для вдосконалення процесу митно-тарифного регулювання, регулювання міжнародних бізнес-операцій, удосконалення системи оподаткування.

Мета дипломної роботи – підвищення рівня наукової кваліфікації автора шляхом обґрунтування й розроблення нових підходів до розв'язання конкретної актуальної проблеми в галузі оподаткування та митно-тарифного регулювання; розвиток навичок науково-дослідної роботи; формування вміння розробляти напрями вдосконалення вирішення комплексу практичних завдань, пов'язаних із проблемою, поставленою в роботі.

Процес підготовки дипломної роботи передбачає:

- 1) вибір теми роботи з урахуванням рекомендованої кафедрою тематики та обґрунтування її актуальності;
- 2) постановку мети і конкретних завдань дослідження;
- 3) визначення об'єкта, предмета і методів дослідження;
- 4) узагальнення законодавчої бази, нормативно-правових та інструктивних матеріалів, наукових та інших джерел із досліджуваної теми;
- 5) розгляд теоретичних аспектів розв'язання проблеми, поставленої в роботі;
- 6) збирання практичного матеріалу з вибраної теми й аналіз стану проблеми на його основі;

7) розроблення та обґрунтування методичних рекомендацій і практичних підходів, які мають надати шляхи вирішення завдань, визначених у дипломній роботі;

8) формулювання висновків і оцінювання одержаних результатів;

9) оформлення та захист дипломної роботи.

Завданнями дипломної роботи здобувача вищої освіти першого (бакалаврського) рівня є:

поглиблення, систематизація, закріплення теоретичних і практичних знань;

оволодіння сучасним методичним апаратом, інструментарієм і технологічними прийомами;

набуття і поглиблення навичок самостійної роботи з науковими, методичними, законодавчими та інструктивними матеріалами;

розвиток умінь у проведенні наукового пошуку й узагальненні різних методичних підходів та концепцій;

пошук та розвиток сучасних наукових досягнень у галузі управління й адміністрування.

2. Організаційні аспекти написання дипломної роботи бакалавра

2.1. Послідовність написання дипломної роботи

Діяльність здобувачів вищої освіти щодо виконання дипломної роботи розпочинається з вибору теми (додаток А) за конкретною освітньою програмою та отримання на випусковій кафедрі завдання з методичними рекомендаціями щодо її розроблення. Уже на етапі вибору теми розпочинається співпраця здобувача вищої освіти з керівником дипломної роботи.

Для систематизації підготовки дипломної роботи потрібно розробити й узгодити з керівником її детальну структуру. Виконання роботи має проходити за графіком, затвердженим випусковою кафедрою.

Матеріал про об'єкт дослідження збирають протягом навчання. Водночас слід поглиблено вивчати широке коло нормативних і наукових джерел, що стосуються досліджуваної проблематики.

Під час написання дипломної роботи потрібно не менш ніж раз на тиждень зустрічатися з призначеним випусковою кафедрою керівником для своєчасного коригування шляхів розроблення окремих питань вибраної теми.

Перед остаточним оформленням чистового варіанта роботи здобувач вищої освіти має подати керівникові завершену чернетку всіх розділів, вступу, висновків та списку використаних джерел. Оформлення тексту чернетки наближено до вимог, які ставлять до готової роботи, що допоможе заздалегідь позбутися зайвих помилок під час написання чистового варіанта роботи. Крім схвалення чернетки, керівник розглядає пропозиції здобувача вищої освіти щодо варіантів графічного матеріалу та надає рекомендації з його оформлення.

Після цього роботу подають керівнику разом з її електронним варіантом та *тезами (статтею)*, які є обов'язковими, виконаними за найбільш вагомими результатами роботи. Керівник ставить підпис на завданні, записує свій відгук у поданні (третя сторінка). Далі дипломну роботу подають на зовнішнє рецензування науковому працівникові або досвідченому висококваліфікованому спеціалісту з вибраної сфери (рецензія з підприємств, організацій та установ, відмінних від бази переддипломної практики). Рецензію складають за формою, наведеною в додатку Б.

Вимоги до документів, які слід надати для перевірки на плагіат і проходження нормоконтролю, наведено у додатку В.

Підписану членом комісії з нормоконтролю роботу, подання, довідки, рецензію надають завідувачу випускової кафедри для остаточного затвердження. Для захисту дипломної роботи потрібно підготувати доповідь з обов'язковим обґрунтуванням актуальності теми роботи, її мети й основних результатів із посиланнями на графічний матеріал. До захисту здобувач вищої освіти має підготувати презентацію в PowerPoint (не менш ніж сім слайдів) (додаток Г).

2.2. Вибір теми дипломної роботи

Виконання дипломної роботи розпочинають із вибору теми та затвердження її кафедрою. Вибір теми вирішальним чином зумовлює результат дослідження. Під час вибору теми основними критеріями мають бути актуальність, новизна і перспективність; наявність теоретичної бази; можливість виконання теми з огляду на наявні дані; можливість отримання від упровадження результатів дослідження економічного ефекту.

Тематику дипломних робіт випускова кафедра опрацьовує, залежно від завдань, що впливають із програми підготовки бакалаврів з митної справи, актуальності й можливості проведення науково-дослідної роботи з тих чи інших питань протягом часу, передбаченого навчальним планом.

Для забезпечення відповідності тематики робіт сучасним вимогам конкретний перелік тем щороку переглядає та затверджує випускова кафедра. Вибрану тему погоджують і уточнюють із керівником, після чого її затверджують на засіданні кафедри.

2.3. Керівництво дипломною роботою

Керівником дипломної роботи призначають одного з провідних викладачів випускової кафедри.

До основних функцій керівника належать:

допомога здобувачеві вищої освіти в уточненні теми роботи та розробленні її плану;

орієнтація на збирання необхідної для написання роботи інформації в період переддипломної практики;

рекомендації щодо вибору джерел наукової, методичної та спеціальної літератури;

консультації щодо змісту роботи;

контроль за виконанням окремих етапів роботи відповідно до затвердженого кафедрою графіка;

поради щодо оформлення роботи, підготовки доповіді та графічного матеріалу.

Керівник дипломної роботи звертає увагу здобувача вищої освіти на наявні недоліки в роботі (оформлення, стиль, орфографія та пунктуація, зміст підрозділів, послідовність викладення тексту), але не виправляє їх сам.

3. Структура та зміст дипломної роботи

Дипломна робота має стандартизований характер і повинна містити титульний аркуш, завдання, анотації, зміст, вступ, основну частину, висновки, список використаних джерел, додатки.

Титульний аркуш (перша сторінка) дипломної роботи містить назву закладу вищої освіти та випускової кафедри; тему роботи; дані про автора роботи; науковий ступінь, учене звання, прізвище, ім'я, по батькові керівника та консультантів; назву міста, рік (додаток Д).

Подання (друга сторінка) – документ, який надає деканат факультету за результатами успішності здобувача вищої освіти протягом навчання.

Анотація (третя сторінка) роботи двома мовами (українською й англійською), шрифт 12 (додаток Е).

Зміст (четверта сторінка) містить назви та номери початкових сторінок вступу, усіх розділів і підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Приклад оформлення змісту наведено в додатку Ж.

У **вступі** розкривають сутність і стан наукового питання, його значущість, актуальність розроблення, формулюють мету і завдання роботи, визначають об'єкт і предмет, вибрані методи дослідження та їх практичне значення. Рекомендований обсяг вступу – 2 – 3 с. Викладаючи вступ, потрібно дотримуватись такої послідовності:

Обґрунтування актуальності вибраної теми – початковий етап будь-якого дослідження. Стосовно дипломної роботи поняття «актуальність» має одну особливість. Як зазначено вище, дипломна робота є науковою працею, і те, як її автор демонструє вміння вибрати тему, наскільки правильно він цю тему розуміє й оцінює з погляду своєчасності та значущості, характеризує його наукову зрілість і професійну підготовленість. Висвітлюючи актуальність, важливо висвітлити головне – сутність проблеми, із чого й випливає актуальність теми. Проблема завжди виникає тоді, коли старе знання вже виявило свою неспроможність, а нове ще не набуло розвинутої форми. Отже, проблема в науці – це суперечлива ситуація, яка потребує вирішення. Для з'ясування стану розроблення вибраної теми складають короткий огляд літератури, із якого можна зробити висновок, що тему ще не розкрито (розкрито лише частково або не в тому аспекті), і тому вона потребує подальшого розроблення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання порушеної проблеми та на які спирається автор; виокремлення не вирішених раніше частин загальної проблеми (стисло, критично та в певній логічній послідовності необхідно проаналізувати основні положення останніх досліджень і публікацій, що безпосередньо стосуються

порушеної проблеми, виокремити не вирішені раніше частини загальної проблеми, яким присвячено дипломну роботу).

Мета і завдання дослідження. Формулюють мету роботи і завдання, які потрібно вирішити для досягнення поставленої мети. Метою дипломної роботи може бути, наприклад, розроблення і наукове обґрунтування методичних основ підходів до управління (організації, обліку, аналізу) конкретним видом операцій. Завдання формулюють у формі переліку (вивчити ..., описати ..., визначити ..., дослідити ..., з'ясувати сутність ..., показати ..., узагальнити ..., установити ..., виявити ..., довести ..., запровадити ..., вивести залежність ..., установити взаємозв'язок ..., проаналізувати ..., розробити ..., дати рекомендації та ін.). Завдання формулюють якомога ретельніше, оскільки опис їх вирішення становить зміст підрозділів дипломної роботи.

Приклад формулювання мети роботи: узагальнення теоретичних аспектів та розроблення практичних рекомендацій щодо формування митної політики як складової розвитку економічної політики держави.

Приклад формулювання завдань роботи:

узагальнити поняття та нормативно-правове забезпечення митної політики держави;

охарактеризувати основні вимоги Угоди про асоціацію щодо митного регулювання;

проаналізувати місце України в міжнародних індексах, пов'язаних із митною політикою;

дослідити показники діяльності митних органів та результати опитувань суб'єктів ЗЕД щодо ефективності митної політики держави;

узагальнити зарубіжний досвід здійснення митної політики держави;

обґрунтувати рекомендації щодо вдосконалення митної політики України.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єкт – це процес або явище, що породжують проблемну ситуацію і вибрані для вивчення. Предмет – це те, що міститься в межах об'єкта. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове.

Приклад формулювання об'єкта дипломної роботи.

Об'єктом дипломної роботи є процес акцизного оподаткування в Україні.

Приклад формулювання предмета дипломної роботи.

Предметом дипломної роботи є методичне забезпечення акцизного оподаткування в Україні.

Методи дослідження. Подають перелік методів дослідження, використаних для досягнення поставленої в роботі мети. Перерахувати їх треба не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджували тим чи іншим методом.

До загальнонаукових методів, які варто використовувати під час написання дипломної роботи, належать спостереження, порівняння, обчислення, вимірювання, експеримент, узагальнення, абстрагування, формалізація, аналіз і синтез, індукція і дедукція, аналогія, моделювання, ідеалізація, ранжування, а також аксіоматичний, гіпотетичний, історичний і системний методи.

Новизна одержаних результатів. Коротко характеризують основні результати роботи; викладають досягнення автора: що саме було запропоновано, поліпшено та вдосконалено, чим якісно відрізняється отриманий результат від уже наявних; визначають можливу галузь упровадження рекомендацій (запропоновано методичний підхід ..., розроблено методичне забезпечення ..., узагальнено структуру ..., удосконалено або запропоновано класифікацію ..., доведено зв'язок ..., змодельовано процес ...).

Наприкінці вступу дають посилання на наукові праці здобувача вищої освіти (за наявності).

Приклад: результати дипломної роботи оприлюднено в [25].

Основна частина дипломної роботи складається з розділів та підрозділів. У розділах основної частини детально розглядають методику і техніку дослідження й узагальнюють результати. Дипломна робота складається з трьох розділів: теоретичного, експериментального (аналітично-дослідницького) та проєктного. Наприкінці кожного з підрозділів основної частини автор подає коментарі, які містять коротку суть результату; формулювання новизни (за результатами досліджень); обґрунтування достовірності результату; практичну цінність отриманого результату.

Перший розділ дипломної роботи має теоретичний характер. У ньому обґрунтовують теоретичну базу вибраної проблеми, виконують

її макроекономічний аналіз, наводять огляд літературних джерел і нових розробок.

У першому розділі висвітлюють головні теоретичні положення досліджуваної теми на основі вивчення сучасної наукової літератури. Особливу увагу приділяють дискусійним проблемним питанням: різні погляди потрібно критично проаналізувати і на основі цього сформулювати й аргументувати власну думку. У цьому розділі є обов'язковими посилання на використану літературу (обов'язково дають посилання на сучасну наукову літературу, а також наукові публікації викладачів ХНЕУ ім. С. Кузнеця, зокрема науковців кафедри).

Огляд літературних джерел – найвища форма узагальнення інформації. Він систематизує зміст багатьох документів за основними напрямками їх використання. Загальна методика складання огляду включає: з'ясування стану питання, ознайомлення з темою та визначення її меж, складання попереднього плану огляду, відбір найбільш цінного матеріалу, аналіз джерел, їх оцінювання та зіставлення, групування відомостей, їх узагальнення, висновки та рекомендації на основі огляду.

В огляді літератури автор окреслює основні етапи розвитку наукової думки за поставленою проблемою. Стисло, критично висвітливши роботи попередників, здобувач вищої освіти має назвати ті питання, які залишилися невирішеними і, отже, визначити своє місце в розв'язанні проблеми.

У першому розділі слід описати технологічну складову об'єкта дослідження, якщо він є процесом, на основі системного аналізу, за допомогою якого визначають послідовність дій з установаження структурних зв'язків між елементами досліджуваної системи. Розгляд категорій системного аналізу створює основу для логічного і послідовного підходу до проблеми ухвалення рішень, а ефективність розв'язання проблем за допомогою системного аналізу визначається структурою цих проблем.

УВАГА! У роботі під час прямого цитування та наведення понять, формул у посиланнях на літературні джерела зазначають номери сторінок, наприклад: [24, с. 104]. В усіх інших випадках достатньо навести тільки джерело – [17].

Перший розділ дипломної роботи має містити два підрозділи.

У *підрозділі 1.1* наводять теоретичне узагальнення щодо економічної сутності та особливостей явищ і процесів, які є предметом дослідження. Проводять аналіз поглядів вітчизняних і зарубіжних учених щодо

певної економічної категорії. Рекомендованим є не просто наведення та критичний аналіз понять, а застосування методів аналізу документів, таких як метод морфологічної декомпозиції, контент-аналіз або інші. Метою цього підрозділу є надання обґрунтованої власної думки про сутність основних понять, їхній взаємозв'язок.

Підрозділ 1.2 може бути присвячено висвітленню організаційного, методичного, нормативного забезпечення відповідного питання. Може бути описано технологічну складову об'єкта дослідження, якщо він є процесом, на основі системного аналізу, за допомогою якого визначають послідовність дій з установами структурних зв'язків між елементами досліджуваної системи.

Теоретичний розділ також має містити правове забезпечення вибраної теми, яке передбачає огляд і аналіз усіх нормативних та законодавчих актів, які встановлюють правові норми, регулюють відносини в межах об'єкта дослідження та містять визначені правила його діяльності.

У **другому розділі** основної частини подають повне й системне викладення конкретної проблеми, механізм її реалізації. Здобувач вищої освіти має використати практичні матеріали, зібрані в процесі підготовки до написання дипломної роботи. Важливим під час здійснення аналізу є виконання необхідних розрахунків (у динаміці за 5 – 7 років). Вони мають бути вірогідними, достатніми та виконаними відповідно до чинних методик.

Дослідницька складова розділу є обов'язковою для всіх дипломних робіт. У ході дослідження використовують методи спостереження, компаративного аналізу, моделювання, теорії ймовірності, математичної статистики, методи соціальних досліджень (опитування) та ін.

Результатами дослідження можуть бути емпіричні, графічні та інші залежності, проекти нормативних актів, моделі, схеми та структури, фінансово-економічні рішення, розроблені методики тощо.

Результати дослідження потрібно використати в проєктному розділі для обґрунтування конкретних пропозицій та рекомендацій.

Здобувач вищої освіти має продемонструвати вміння самостійно проводити наукові дослідження, застосовувати сучасні економіко-математичні методи та інші методи наукового пізнання, давати науково-аналітичну характеристику новим явищам, а також використовувати нові

знання для конкретних прикладних рішень у галузі митно-тарифного регулювання й оподаткування.

Підрозділ 2.1 присвячено макроекономічному аналізу економічної ситуації в Україні та встановленню зв'язку вибраної теми з результатами такого аналізу. Крім вертикального та горизонтального аналізу, бажано застосувати кластерний аналіз. Також у цьому підрозділі можна проаналізувати місце України в міжнародних індексах щодо митної справи.

У *підрозділі 2.2* проводять більш конкретний аналіз вибраної проблеми. Результати аналізу слід подавати в таблицях, діаграмах, графіках. Методичною основою аналізу є різні методики, які здобувач вищої освіти має знайти в літературних джерелах.

Інформаційними джерелами дослідження можуть бути статистичні дані органів виконавчої влади:

Державної служби статистики (<https://www.ukrstat.gov.ua/>);

Міністерства фінансів України (<https://www.mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik>);

Державної податкової служби України (<https://tax.gov.ua/diyalnist-/rezalt/>);

Державної митної служби (<https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>);

Міністерства економіки України (<https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>).

Типовими помилками, що допускають здобувачами вищої освіти в аналітичному розділі роботи, є:

проведення аналітичних дій без обґрунтування їхньої потреби;

відсутність чітких висновків після побудованих таблиць, графіків, рисунків;

відсутність структурно-логічного зв'язку між аналітичними діями.

Третій розділ – найбільш важлива частина дипломної роботи.

У цьому розділі на базі теоретичного узагальнення й аналізу вибраної як предмет дослідження проблеми розробляють і обґрунтовують рекомендації з підвищення ефективності справляння митних платежів та організації митного контролю із застосуванням нових методик, запозиченням і адаптацією зарубіжного досвіду, використанням економіко-математичних методів у межах досліджуваної проблеми.

Рекомендації та пропозиції повинні мати наукову мотивацію та впливати з аналізу фактичного матеріалу, тобто з аналітичного розділу.

Зміст третього розділу найбільш повно розкриває здатність здобувача вищої освіти до самостійної роботи, виявляє його вміння використовувати теоретичні знання в конкретних умовах практичної діяльності.

У підрозділі 3.1 проводять аналіз зарубіжного досвіду з предметної області дипломної роботи, досліджують переваги і недоліки його застосування, обґрунтовують можливість і наслідки впровадження провідного зарубіжного досвіду в практику функціонування організацій в Україні.

У процесі дослідження використовують інформацію офіційного сайту Європейської Комісії (https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4_en), а також інформацію провідних консалтингових компаній щодо стану оподаткування ЗЕД (наприклад, <https://taxsummaries.pwc.com/>).

У підрозділі 3.2 наводять пропозиції щодо обґрунтування та вдосконалення або розв'язання досліджуваної проблеми з використанням економіко-математичного інструментарію, зокрема розраховують комплексний показник на основі методу таксономії; установлюють взаємозалежність між показниками на основі факторного та кореляційно-регресійного аналізу; проводять прогнозування, будують когнітивні карти, здійснюють імітаційне моделювання, використовують апріорне ранжування та ін. Також можна надати рекомендації чи заходи з удосконалення розглянутої теми, шляхи розв'язання визначених проблем. Особливу увагу приділяють унесенню змін до податкового та/або митного законодавства в межах об'єкта і предмета дипломної роботи.

Можливим є використання методів аналізу ієрархій Т. Сааті для обґрунтування напрямів поліпшення ситуації або вибору відповідного інструментарію, побудова IDEF 0 моделей AS-IS (як є) і TO-BE (як має бути) для обґрунтування доцільності й ефективності власних рекомендацій, застосування стратегічного аналізу SWOT та ін.

Типовими помилками, що допускають здобувачі вищої освіти в оптимізаційному розділі роботи, є такі:

рекомендації більшою мірою присвячено проблемам оптимізації предмета дослідження в загальному плані і не порушено питання їх практичного застосування до досліджуваного об'єкта;

інформація третього розділу дублює інформацію першого чи другого розділу;

відсутні чіткі висновки за результатами проведеного дослідження: на чому воно ґрунтувалося, як відбувалося і що дало (які резерви поліпшення діяльності було ідентифіковано в попередніх розділах);

відсутній структурно-логічний зв'язок між аналізом, проведеним у другому розділі, і напрямками вдосконалення в третьому розділі.

Усі розділи роботи мають бути пов'язаними між собою, тому особливу увагу потрібно звертати на логічні «переходи» від одного розділу до іншого й у середині розділу – від питання до питання.

Висновки (загальні до дипломної роботи) відіграють роль закінчення, зумовленого логікою проведення дослідження у формі синтезу накопиченої в основній частині наукової інформації. Цей синтез – послідовне, логічне викладення отриманих підсумкових результатів та їхнє співвідношення із загальною метою і конкретними завданнями, поставленими і сформульованими у вступі. У висновках стисло узагальнюють виконане дослідження: визначають не тільки його наукову новизну і теоретичну значущість, які випливають із кінцевих результатів, а й практичну цінність. Кількість висновків має збігатися з кількістю завдань, сформульованих у вступі до дипломної роботи.

Список використаних джерел. У цьому розділі наводять використані законодавчі, нормативно-правові акти, наукові статті, монографії та інші літературні джерела з досліджуваної проблеми. Рекомендована загальна кількість позицій у переліку використаної літератури – 40 – 50 джерел. Опис джерел складають відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи. До переліку джерел не включають праці, на які немає посилання в тексті дипломної роботи і які фактично не були використані.

У списку використаних джерел *обов'язково мають бути* зарубіжні видання, а також переважна кількість сучасної наукової літератури (статті, монографії), зокрема науковців ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

До додатків доцільно включати допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття дипломної роботи: використані в роботі дані про діяльність об'єкта дослідження за останні 5 – 7 років; проміжні математичні доведення, формули та розрахунки; таблиці допоміжних цифрових даних; інструкції та методики, опис алгоритмів і програм розв'язання задач на ПЕОМ, розроблених у процесі виконання роботи; ілюстрації допоміжного характеру; статтю (тези) автора, що містить найбільш вагомий результати дослідження.

4. Вимоги до оформлення дипломної роботи

4.1. Загальні правила оформлення дипломної роботи

Дипломну роботу виконують державною мовою. Викладення змісту дипломної роботи має бути літературним, чітким і зрозумілим.

Оскільки дипломна робота є науковою працею, її мові та стилю слід приділити серйозну увагу. Стиль роботи має бути науковим. Для наукового тексту характерними є смислова завершеність, цілісність і зв'язність. Важливим засобом вираження логічних зв'язків є спеціальні функціонально-синтаксичні засоби зв'язку, що вказують на послідовність розвитку думки (спочатку, насамперед, потім, по-перше, по-друге, отже), заперечення (проте, але, тоді як, однак), причинно-наслідкові відношення (таким чином, тому, завдяки цьому, відповідно до цього, унаслідок цього), перехід від однієї думки до іншої (звернімося до ..., розгляньмо ..., акцентуймо увагу на ..., розглянувши ..., перейдімо до ..., потрібно підкреслити ...), результат, висновок (отже, як висновок; на закінчення зазначимо; усе викладене дає змогу зробити висновок; підсумовуючи, слід зауважити ...).

Дипломну роботу виконують тільки за допомогою комп'ютера. Текст набирають шрифтом Times New Roman (кегель 14, інтервал 1,5) з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210×297 мм).

Обсяг дипломної роботи визначають із розрахунку, що кожен підрозділ становить мінімум 8 с. і максимум 12 с., вступ і висновки – від 2 до 3 с. Загальний обсяг роботи – 60 – 75 с. без урахування додатків.

Текст роботи розміщують, залишаючи поля таких розмірів: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм.

Для уникнення ситуації, коли нижнє поле по всій роботі відрізняється за розміром, слід здійснити такі налаштування у Word: виділити весь текст, у меню «Абзац» у другій вкладці прибрати всі відмітки, особливо стежити, щоб перший пункт «Заборона нависаючих рядків» був незаповненим (рис. 1).

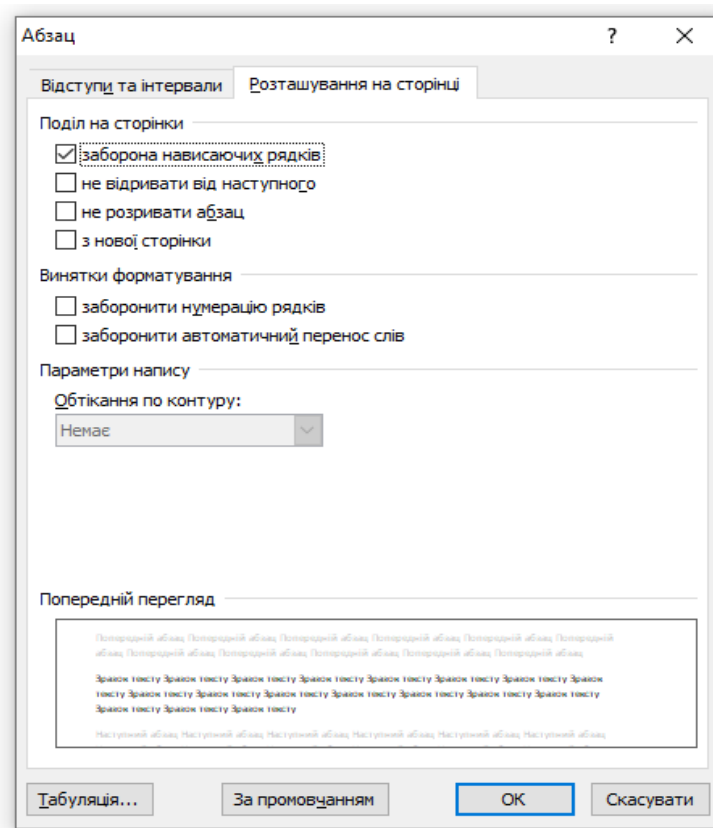

Рис. 1. Приклад налаштування меню

Заголовки структурних частин роботи пишуть великими літерами симетрично до тексту (не дозволено їх підкреслювати, переносити в них слова: ЗМІСТ, ВСТУП, 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ... (назва розділу), ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ, ДОДАТКИ.

Заголовки підрозділів пишуть маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Абзаци починають із відступу, що дорівнює 1,25 см. Крапку в кінці заголовків та підзаголовків не ставлять.

Кожний розділ дипломної роботи треба починати з нової сторінки. Мінімальний обсяг кожного розділу – 8 с., максимальний – 12 с. На попередній сторінці при цьому має бути не менше 10 рядків тексту.

Відстань між заголовком розділу і заголовком підрозділу має дорівнювати двом рядкам, між заголовком підрозділу та наступним текстом – одному-двом рядкам, між заголовком підрозділу й останнім рядком попереднього тексту (у разі, коли закінчення одного і початок іншого підрозділу розміщують на одній сторінці) – двом рядкам. При цьому після заголовка підрозділу і відповідного відступу на сторінці розміщують не менше трьох рядків тексту.

4.2. Оформлення нумерації

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, рисунків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №.

Першою сторінкою дипломної роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок роботи. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять.

Друга сторінка – це подання деканату факультету підписане керівником і завідувачем кафедри. Номер сторінки на поданні не ставлять.

Третя сторінка – це анотація до дипломної роботи українською й англійською мовами. На цій сторінці також не ставлять номер.

Четвертою сторінкою є зміст, який теж не нумерують. Якщо «ЗМІСТ» розміщують на двох сторінках, то друга сторінка також не має номера.

На першій сторінці «ВСТУПУ» й на наступних сторінках номер про- ставляють у правому верхньому куті сторінки, без крапки в кінці (шрифт Times New Roman, кегль 12), залишаючи праве поле 10 мм.

Нумерація розділів у дипломній роботі має бути наскрізною арабськими цифрами від центру сторінки. Після номера розділу ставлять крапку і пишуть назву розділу великими літерами, наприклад:

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. У кінці номера підрозділу теж ставлять крапку, наприклад: «1.2.» (другий підрозділ першого розділу). Потім у тому самому рядку пишуть заголовок підрозділу, наприклад:

1.2. Нормативно-правові засади митної політики

Ілюстрації (схеми, графіки) і таблиці в дипломній роботі подають безпосередньо після тексту, де їх згадано вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації й таблиці, розміщені на окремих сторінках дипломної роботи, включають до загальної нумерації сторінок.

На всі ілюстрації в тексті дають посилання. Наприклад: «На рис. 1.3 наведено етапи реалізації податкової політики».

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках.

Номер ілюстрації має складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставлять крапку, наприклад: «Рис. 1.2.» (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назву і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в дипломній роботі подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) у межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують слово «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці має складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставлять крапку, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу). Якщо в роботі одна таблиця, її нумерують за загальними правилами.

По тексту слово «таблиця» скорочують як «табл.».

У разі перенесення частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово «Таблиця» та її номер указують один раз праворуч над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовження табл.» (якщо це друга чи наступна частина) або «Закінчення табл.» (якщо це остання частина) і вказують номер таблиці, наприклад: «Продовження табл. 1.2», «Закінчення табл. 1.2».

Примітки до тексту і таблиць, у яких подають довідкові та пояснювальні дані, нумерують послідовно в межах однієї сторінки. Якщо приміток на одному аркуші декілька, то після слова «Примітки» ставлять двокрапку, наприклад:

Примітки:

1. ...

2. ...

Якщо є одна примітка, то її не нумерують і після слова «Примітка» ставлять крапку.

Нумерація сторінок додатків є наскрізною, як по всій роботі.

4.3. Оформлення ілюстрацій

Ілюстрації повинні мати змістовну назву, яку розміщують після номера ілюстрації. За потреби ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (під рисунковим текстом).

Відстань між останнім рядком попереднього тексту й ілюстрацією (з числовими значеннями даних), між ілюстрацією і її назвою, між назвою ілюстрації та пояснювальними даними до неї, між назвою ілюстрації (або пояснювальними даними) і наступним текстом має дорівнювати одному рядку. Підпис під ілюстрацією друкують з абзацного відступу.

В ілюстраціях обов'язково подають назви осей та підписи даних. Шрифт в ілюстраціях – Times New Roman, 12 пт. Розташування підписів осей по всій роботі роблять однаково.

Ілюстрації розміщують після посилання на них у тексті, наприклад: «У 2021 р. обсяг нелегального сектору тютюнових виробів в ЄС сягнув 35,5 млрд сигарет. Це призвело до втрат доходів бюджетів країн ЄС на суму 10,4 млрд євро. Обсяги контрабанди тютюнової продукції в ЄС також продовжили зростати (рис. 3.5)».

Приклад оформлення ілюстрацій наведено на рис. 2.

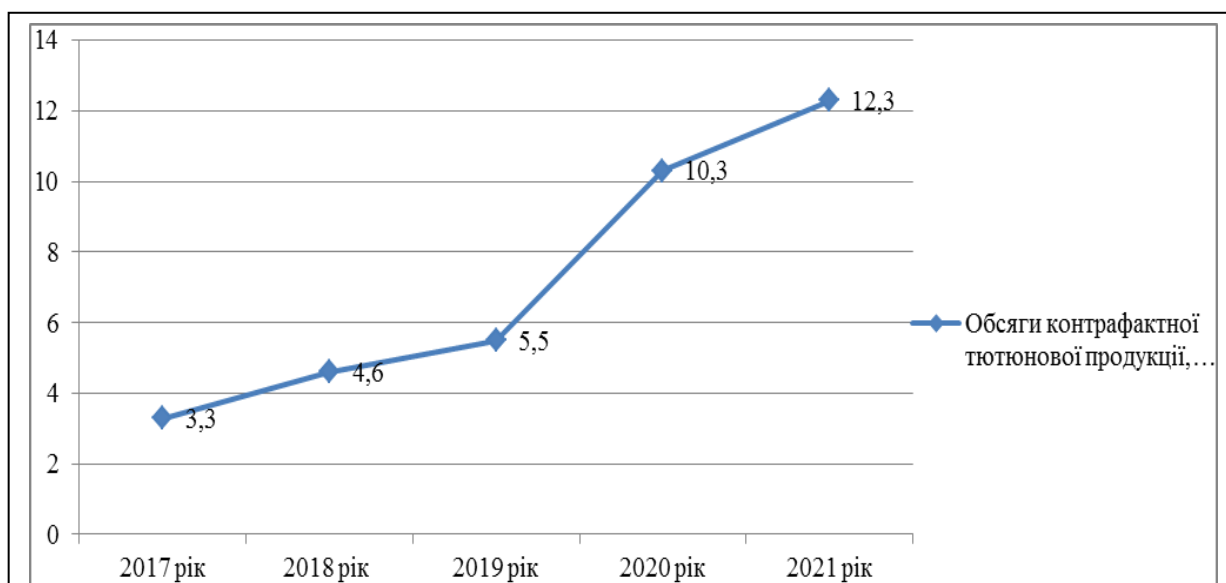

Рис. 3.5. Обсяги контрабанди тютюнової продукції в ЄС

Рис. 2. Приклад оформлення ілюстрації

Далі потрібно зробити висновки щодо динаміки показників, наведених на рис. 3.5.

Не можна закінчувати розділ або підрозділ ілюстрацією без тексту на сторінці. Не слід розташовувати декілька ілюстрацій підряд, не розділяючи їх текстом із поясненнями.

4.4. Оформлення таблиць

Цифровий матеріал зазвичай оформлюють у вигляді таблиць.

Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею симетрично до тексту. Назву таблиці та слово «Таблиця» починають із великої літери. Назву не підкреслюють.

Заголовки граф друкують із великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними. Висота рядків має бути не меншою за 8 мм. Графу з порядковими номерами рядків до таблиці включати не треба.

Приклад побудови таблиці:

	Назва таблиці						Таблиця (номер)
Головка							Заголовки граф
						Підзаголовки граф	
Рядки							
	Боковик (заголовки рядків)	Графи (колонки)					

Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті таким чином, щоб її можна було читати без повороту переплетеної роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на інший аркуш. У разі перенесення таблиці на інший аркуш (сторінку) назву вміщують тільки над її першою частиною, усі графи якої нумерують арабськими цифрами. На другому аркуші після слів «Продовження табл. (номер)» повторюють нумерацію граф таблиці. Таблицю з великою кількістю граф можна ділити на частини і розміщувати одну частину під іншою в межах однієї сторінки.

Відстань між словом «Таблиця» і останнім рядком попереднього тексту має дорівнювати одному рядку. Назву таблиці пишуть на наступ-

ному рядку. Відстань між назвою таблиці і головкою таблиці, а також між таблицею і наступним текстом має дорівнювати одному рядку. Після головки таблиці на сторінці розміщують не менше двох рядків таблиці.

Для компактного подання даних великих таблиць в основному тексті дозволено формувати матеріал шрифтом 12 з інтервалом 1 – 1,3, але по всій роботі форматування таблиць робити однаковим. Таблиці обсягом понад одну сторінку обов'язково виносять у додатки.

Приклад посилання на таблицю та її оформлення подано на рис. 3.

Мінімальні оптово-роздрібні ціни на алкогольну продукцію встановлюються Кабінетом Міністрів України в таких розмірах (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Мінімальні оптово-роздрібні ціни на алкогольну продукцію

Опис товару	Оптова ціна за 1 л 100 % спирту, грн	Роздрібна ціна за 1 л 100 % спирту, грн
Горілка та лікєро-горілчані вироби, інші	321	447
Віскі	682	895
Коньяк 5 зірочок	481,6	758,3
Вина виноградні натуральні з доданням спирту та міцні	немає	42 – 89 залежно від виду тари

Рис. 3. Приклад оформлення таблиці

4.5. Оформлення формул

У дипломних роботах формули розміщують безпосередньо після тексту, у якому їх згадують. Перед формулою, після формули та після пояснення до формули залишають один вільний рядок.

Якщо до формули є пояснення, то після неї ставлять кому, якщо ні, то крапку.

Номер формули вказують на рівні формули в дужках у крайньому правому положенні на рядку.

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів треба подавати безпосередньо під формулою в тій послідовності, у якій їх наведено у формулі. Значення кожного символу і числового коефіцієнта подають

із нового рядка з абзацного відступу. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки.

Наприклад:

Спочатку визначають оподаткований оборот за цінами реалізації за формулою (2.1):

$$O = \text{МРЦ} \times K, \quad (2.1)$$

де O – оподаткований оборот;

МРЦ – максимальна роздрібна ціна за кожним видом товару (продукції);

K – кількість товару в одиницях вимірювання (пачки сигарет).

4.6. Оформлення переліку

Перелік, за потреби, наводять у межах пунктів чи підпунктів. Перед переліком ставлять двокрапку.

Перед кожною позицією переліку потрібно ставити арабські цифри або малі букви української абетки, або просто починати її з абзацного відступу (бажаний варіант). Наприклад:

Запропонована система показників відповідає таким вимогам:

придатність для економіко-статистичного і математичного аналізу;

аналітичність, тобто здатність пояснювати причини явищ, відображуваних аналізованими показниками;

коректність, тобто забезпечує потрібну для практичних цілей вірогідність досліджуваного об'єкта;

прогностичність і динамічність, тобто придатність для відображення зміни процесу або явища в часі;

однозначність, тобто під час інтерпретації може бути тільки одне тлумачення.

4.7. Оформлення посилань

Під час написання дипломної роботи потрібно давати посилання на джерела, матеріали або окремі результати з яких наведено в роботі. Такі посилання дають змогу відшукати документ і перевірити достовірність відомостей про цитування, подають необхідну інформацію щодо нього. Посилатися слід на останні видання публікацій. На більш ранні

видання можна посилатися лише тоді, коли в них є матеріал, який не включено до останнього видання.

Посилання в тексті роботи на джерела позначають порядковим номером за списком літератури, виділеним двома квадратними дужками, наприклад: «Великого поширення для проведення аналізу набули рейтингові методики [22; 29; 30; 38]».

Посилання на ілюстрації дипломної роботи вказують порядковим номером ілюстрації, наприклад: «Як показано на рис. 1.2 ...». Посилання на формули вказують порядковим номером формули в дужках, наприклад: «... у формулі (2.1)». На всі таблиці роботи мають бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» в тексті пишуть скорочено, наприклад: «... в табл. 1.2». У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивись», наприклад: «див. табл. 1.2».

4.8. Оформлення списку використаних джерел

Джерела слід розміщувати в списку в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків незалежно від типу видання. Відомості про джерела, включені до списку, наводять відповідно до Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Приклади оформлення списку використаних джерел подано в додатку И.

У процесі виконання дипломної роботи обов'язковим є опрацювання статей науковців ХНЕУ ім. С. Кузнеця, а саме публікацій у наукових журналах: «Економіка розвитку» (<https://ecdev.com.ua/uk/archive/>); «Управління розвитком» (<https://devma.com.ua/uk/archive/>); «Бізнес Інформ» (<https://www.business-inform.net/main/>); «Проблеми економіки» (<https://www.problecon.com/annotated-catalogue/>).

4.9. Оформлення додатків до дипломної роботи

Додатки оформлюють як продовження дипломної роботи на наступних її сторінках, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті роботи.

Перед додатками на чистому аркуші в центрі посередині великими літерами пишуть слово «ДОДАТКИ» (Times New Roman, кг. 14). На цьому аркуші ставлять номер сторінки (його проставляють у «ЗМІСТІ»), а подальші додатки не нумерують.

Кожний додаток має починатися з нової сторінки. У правому верхньому куті над заголовком додатка малими літерами з першої великої друкують слово «Додаток» і велику літеру, що позначає додаток. Заголовок додатка друкують нижче від слова «Додаток» малими літерами з першої великої симетрично до тексту.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ъ наприклад: «Додаток А», «Додаток Б» та ін. Один додаток позначають як «Додаток А».

Якщо додаток не вміщується на одній сторінці, його можна переносити на наступні сторінки. При цьому в правому верхньому куті друкують слова «Продовження додатка ...», на останній – «Закінчення додатка ...».

Якщо в роботі як додатки використовують оригінали документів або їхні копії і при цьому місця для слова «Додаток» та його назви немає, то перед додатком розміщують чисту сторінку, на якій посередині пишуть номер і назву додатка.

Ілюстрації, таблиці і формули, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д.1 – перший рисунок додатка Д; формула (А.1) – перша формула додатка А.

Статті й тези здобувача вищої освіти є останнім додатком у роботі. Для їх оформлення в додатках розміщують чисту сторінку, на якій посередині друкують:

Додаток ...

Публікації за темою дипломного дослідження

Далі з нової сторінки розташовують усі власні публікації – ксерокопії або роздруковані.

Дипломна робота має бути акуратно переплетеною, завдання – підписаним здобувачем вищої освіти, керівником роботи від кафедри та завідувачем кафедри.

Презентація дипломної роботи, виконана у форматі PowerPoint, має збігатися з демонстраційним матеріалом.

Також для допуску до захисту здобувачеві вищої освіти потрібно належним чином оформити бібліографічний опис дипломної роботи для репозитарію (див. додаток И), який із титульною сторінкою й анотацією до дипломної роботи розміщують у репозитарії ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Об'єктивне оцінювання підготовлених до захисту дипломних робіт проводять на основі результатів перевірки в системі «Антиплагіат».

Для цього в установлений строк здобувач вищої освіти має надати на кафедру CD-диск із належним чином сформованими та оформленими документами, що є остаточним варіантом дипломної роботи. Структуру документів, які подають на диску подано в додатку В.

Результати перевірки роботи на плагіат використовують у висновку керівника про можливість допуску дипломної роботи до захисту, а також під час визначення оцінки за дипломну роботу державною екзаменаційною комісією.

5. Порядок захисту дипломних робіт

Захист дипломних робіт проводять на відкритому засіданні екзаменаційної комісії.

Дату захисту кожної роботи визначають графіком засідань державних екзаменаційних комісій. Списки здобувачів вищої освіти, допущених до захисту дипломних робіт, подають до екзаменаційної комісії (ЕК) не пізніше ніж за тиждень до захисту.

Процедура захисту дипломної роботи є прилюдною і складається з таких етапів:

доповіді автора (визначають актуальність, мету, наукову та практичну цінність роботи; питання, винесені на захист, результати дипломної роботи). Рекомендована тривалість доповіді слухача – до 10 хв;

відповідей на запитання членів ЕК і присутніх на захисті;

відповідей на зауваження наукового керівника та рецензентів;

підбиття підсумків захисту дипломної роботи;

На підставі рецензії та відгуку наукового керівника, результатів захисту дипломної роботи екзаменаційна комісія ухвалює мотивоване рішення про присвоєння кваліфікації бакалавра.

Результати захисту дипломних робіт оголошують у цей самий день після оформлення протоколів засідання екзаменаційної комісії.

Здобувачі вищої освіти, які за підсумками захисту отримали позитивні оцінки, можуть бути рекомендовані ЕК для вступу до магістратури.

6. Критерії оцінювання дипломних робіт

Оцінювання виконаних робіт здійснюють на підставі об'єктивних критеріїв за 100-бальною шкалою, а саме:

ступінь самостійності виконання й оригінальність матеріалів дипломної роботи (1 – 15 балів);

глибина практичного аналізу проблеми і застосування сучасних методів дослідження, використання комп'ютерної техніки, інформаційних технологій (1 – 15 балів);

науково-практичний рівень результатів (1 – 20 балів);

наявність тез доповідей на конференціях за результатами дипломної роботи (1 – 8 балів);

наявність наукових статей за результатами дипломної роботи (1 – 12 балів);

презентація роботи, стиль викладення, мовна грамотність, якість графічного матеріалу, відповіді на поставлені запитання, комунікативні здібності здобувача вищої освіти (1 – 30 балів).

Для оцінювання дипломної роботи здобувача вищої освіти застосовують Тимчасове положення «Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою» ХНЕУ ім. С. Кузнеця (табл. 2).

Таблиця 2

Шкала оцінювання дипломних робіт

Сума балів	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	Відмінно
82 – 89	B	Добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	Задовільно
60 – 63	E	
35 – 59	FX	Незадовільно
1 – 34	F	

Рекомендована література

Основна

1. Герчаківський С. Д. Митна справа : навч. посіб. / С. Д. Герчаківський. – Тернопіль : Економ. думка, 2020. – 290 с.
2. Кормич Б. А. Митне право : навч.-метод. посіб. / Б. А. Кормич, Н. О. Коваль. – Одеса : Фенікс, 2021. – 132 с.
3. Митна справа : навч. посіб. / О. Є. Кузьмін та ін. ; Нац. ун-т «Львів. політехніка». – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2021. – 240 с.
4. Митний кодекс України № 4495-VI від 13.03.2012 р. // Офіційний вісник України. – 2012. – № 32. – С. 37–245.
5. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 92. – С. 7–56.
6. Про митний тариф : Закон України № 2697-IX від 19.10.2022 р. // Голос України. – 2022. – № 239. – С. 1–28.
7. Разумей Г. Ю. Аналіз ризиків у митній справі : навч. посіб. / Г. Ю. Разумей, М. М. Разумей. – Дніпро : Ун-т митної справи та фінансів, 2017. – 245 с.
8. Федотов О. П. Організація митного контролю : навч.-метод. посіб. (для студентів денної та заочної форми навчання) / О. П. Федотов. – Одеса : НУ «ОЮА», 2020. – 144 с.

Додаткова

9. Квеліашвілі І. М. Упровадження актуальних концепцій управління митною справою європейських країн у національну практику / І. М. Квеліашвілі, Т. С. Тоцька // Публічне управління та митне адміністрування. – 2021. – № 2 (29). – С. 74–80.
10. Костяна О. В. Митна безпека: її сутність і місце в системі національної безпеки держави / О. В. Костяна // Бізнес Інформ. – 2020. – № 11. – С. 76–82.
11. Найденко О. Є. Митні правила захисту інтелектуальної власності в Україні / О. Є. Найденко, К. М. Азізова, Д. М. Островський // Інфраструктура ринку. – 2021. – № 60. – С. 13–20.

12. Найденко О. Є. Нормативно-правове забезпечення проведення експертиз в митній справі / О. Є. Найденко // Бізнес-навігатор. – 2022. – № 3 (70). – С. 121–127.

13. Найденко О. Є. Основні аспекти становлення та розвитку митної справи України / О. Є. Найденко, А. О. Єніна, О. В. Костяна // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2018. – № 23. – С. 506–511.

14. Остапенко А. С. Управління ефективністю та митними ризиками в логістичних процесах зовнішньоекономічної діяльності // Східна Європа. – 2020. – Вип. 1. – С. 221–228.

15. Ivanov Yu. Customs and tax aspects of the economic integration of Ukraine into the EU / Yu. Ivanov, V. Tyshchenko, O. Naidenko // Development Management. – 2023. – No 21 (2). – P. 20–29.

Інформаційні ресурси

16. Найденко О. Є. Митні режими експорту та імпорту: регулюючий аспект та податкові наслідки [Електронний ресурс] / О. Є. Найденко, К. І. Гунько // Економіка та суспільство. – 2022. – № 46. – Режим доступу : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2057>.

17. Найденко О. Є. Податкові наслідки та ризики застосування митних режимів [Електронний ресурс] / О. Є. Найденко, Д. М. Островський, К. М. Азізова // Економіка та суспільство. – 2021. – № 31. – Режим доступу : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-7>.

18. Офіційний сайт Державної митної служби України. – Режим доступу : <https://customs.gov.ua/>.

19. Офіційний сайт Державної податкової служби України. – Режим доступу : <http://tax.gov.ua/>.

20. Офіційний сайт Міністерства економіки України. – Режим доступу : <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.

21. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України № 959-ХІІ від 16.04.1991 р. (редакція від 01.08.2021 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.

22. Про Інкотермс 2020: The Incoterms 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://iccua.org/novi-pravila-inkoterms-2020-incoterms-2020/>.

23. Регіональні аспекти митно-податкової політики [Електронний ресурс] : монографія / В. Ф. Тищенко, О. Є. Найденко, В. В. Карпова та ін. ; за заг. ред. Ю. Б. Іванова. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 247 с. – Режим доступу : <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/26221>.

24. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text.

25. Тищенко В. Ф. Основи зовнішньоекономічної діяльності та митної справи [Електронний ресурс] : навч. посіб. / В. Ф. Тищенко , В. М. Остапенко ; Харків. нац. екон. ун-т ім. С. Кузнеця. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2022. – 192 с. – Режим доступу : <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/28182>.

26. Тищенко В. Ф. Реалізація методів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в митній справі [Електронний ресурс] / В. Ф. Тищенко, О. Є. Найденко, В. М. Остапенко // Економіка та суспільство. – 2022. – № 35. – Режим доступу : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1109>.

27. Tyschenko V. Digitization in the customs risk management [Electronic resource] / V. Tyschenko, V. Karpova, V. Ostapenko // Економіка та суспільство. – 2022. – № 37. – Режим доступу : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-35>.

Додатки

Додаток А

Тематика дипломних робіт

1. Забезпечення захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України.
2. Вивчення проблематики застосування методів оцінювання митної вартості товарів.
3. Удосконалення методів впливу тарифного регулювання на зовнішньоекономічну діяльність суб'єктів господарювання.
4. Удосконалення методів впливу нетарифного регулювання на зовнішньоекономічну діяльність суб'єктів господарювання.
5. Формування митної політики як складової розвитку економічної політики держави.
6. Виявлення проблемних аспектів проведення митної експертизи.
7. Забезпечення протидії контрабанді під час переміщення товарів через митний кордон України.
8. Обґрунтування напрямів удосконалення інституту авторизованих економічних операторів в Україні.
9. Виявлення проблемних аспектів ідентифікації товарів під час митного оформлення.
10. Обґрунтування напрямів удосконалення митного контролю під час переміщення товарів через митний кордон України.
11. Удосконалення заходів валютного регулювання в зовнішньоекономічній діяльності.
12. Виявлення проблемних аспектів митного оформлення товарів під час їх увезення на митну територію України.
13. Виявлення проблемних аспектів митного оформлення товарів під час їх вивезення за межі митної території України.
14. Формування митної політики України в умовах трансформації світової торгівлі.
15. Обґрунтування напрямів розвитку еволюції митної політики України.
16. Виявлення проблемних аспектів митного оформлення та оподаткування перероблення товарів на митній території України.

17. Ідентифікація проблем митного оформлення та оподаткування тимчасового ввезення товарів.

18. Виявлення проблемних аспектів митного оформлення та оподаткування операцій лізингу.

19. Ідентифікація проблем оподаткування послуг у зовнішньоекономічній діяльності.

20. Обґрунтування напрямів удосконалення оподаткування зовнішньоекономічної діяльності в контексті цифровізації.

21. Виявлення проблемних аспектів оподаткування операцій з увезення та вивезення товарів громадянами на територію України.

22. Обґрунтування проблемних аспектів проведення заходів митного контролю під час переміщення товарів через митний кордон України.

23. Удосконалення напрямів протидії обігу контрафактних товарів під час переміщення через митний кордон України.

24. Обґрунтування напрямів удосконалення заходів митної безпеки в Україні.

25. Обґрунтування напрямів удосконалення реалізації механізму «єдиного вікна».

26. Шляхи вдосконалення оподаткування операцій реімпорту та реекспорту товарів.

27. Виявлення проблемних аспектів застосування митного режиму митного складу.

28. Удосконалення порядку застосування митного режиму безмитної торгівлі.

29. Прагматика та напрями вдосконалення постмитного контролю в Україні.

30. Удосконалення системи управління ризиками в митному контролі: практика проведення та напрями вдосконалення.

Зразок оформлення зовнішньої рецензії на дипломну роботу

РЕЦЕНЗІЯ

на дипломну роботу здобувача вищої освіти 4-го курсу факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» освітньої програми «Митна справа»
Петренко Аліни Андріївни
на тему «Удосконалення напрямів митної політики держави»

Актуальність теми дослідження зумовлено тим, що митна політика як невід’ємна складова державної політики має яскраво виражений фіскальний характер і впливає на розвиток міжнародних торговельних зв’язків та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників. Отже, питання вдосконалення напрямів митної політики держави є досить актуальними.

Новизна. Дипломна робота має як теоретичну, так і практичну цінність. Дослідження спрямовано на обґрунтування рекомендацій щодо вдосконалення напрямів митної політики держави, яка є складовою загальної державної політики.

Якість проведеного аналізу проблеми. Автор уміло узагальнює різні погляди на вирішення завдань, які розкривають мету дипломної роботи. Позитивним можна вважати те, що в роботі якісно виконано теоретичну частину. Це дозволило сформулювати основи розв’язання проблеми та обґрунтувати його порядок.

Практична цінність висновків та рекомендацій. Автором обґрунтовано доцільність удосконалення процедури митного оформлення товарів, яка полягає в упровадженні нових форм і методів здійснення митного контролю в країні.

Наявність недоліків. Водночас увагу було приділено більш теоретичному обґрунтуванню питань митної політики держави, ніж оцінці практичних аспектів її реалізації.

Загальний висновок. Проте це зауваження не знижує цінності дипломної роботи, яка відповідає вимогам, що ставлять до таких робіт. Дипломну роботу можна рекомендувати до захисту з позитивною оцінкою, а її автора – Петренко Аліну Андріївну – варту до присудження освітнього ступеня «магістр» зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» освітньої програми «Митний контроль».

Рецензент:

(підпис, печатка)

ПІБ

Вимоги до документів, які слід надати для перевірки на плагіат і проходження нормоконтролю

1. Перевірка на плагіат.

Для перевірки дипломних робіт на плагіат рукопис має бути одним файлом, із титулом, без додатків, формат файлу: docx. Назва файлу: ПІБ здобувача_Назва освітньої програми.

Приклад: Бондар Д.С._Митна справа.docx.

2. Проходження нормоконтролю.

Подають чотири документи:

1. Файл у форматі docx єдиним файлом (назва «Диплом_ПІБ_група»).

Приклад: Диплом_Бондар Д.С._6.02.072.090.20.1;

2. Файл у форматі PDF єдиним файлом (назва «Диплом_ПІБ_група»);

3. Рецензія, підписана представниками бізнесу або наукової спільноти (відсканована або підписана КЕП (якщо КЕП, то і файл без підпису)) (назва «Рецензія_ПІБ_група»);

4. Файл єдиним файлом, який містить презентацію у форматі Power Point (назва «Презентація_ПІБ_група»).

Файл дипломної роботи має містити такі елементи:

- титул;
- подання;
- анотацію (українською й англійською мовами);
- розділи дипломної роботи (від вступу до висновків);
- список використаних джерел;
- додатки, зокрема відскановані наукові публікації (статті, тези) за темою дипломної роботи (якщо немає – статті, тези у форматі Word).

**Приклад оформлення демонстраційного
матеріалу до дипломної роботи**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ І ОБЛІКУ

КАФЕДРА МИТНОЇ СПРАВИ І ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Спеціальність	Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Освітня програма	Митна справа
Група	6.02.072.090.20.1

**ДЕМОНСТРАЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ
ДО ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ**

**на тему «Удосконалення методів визначення
країни походження товарів під час їх переміщення
через митний кордон України»**

Виконала: здобувачка вищої освіти Марія ЗАВГОРОДНЯ

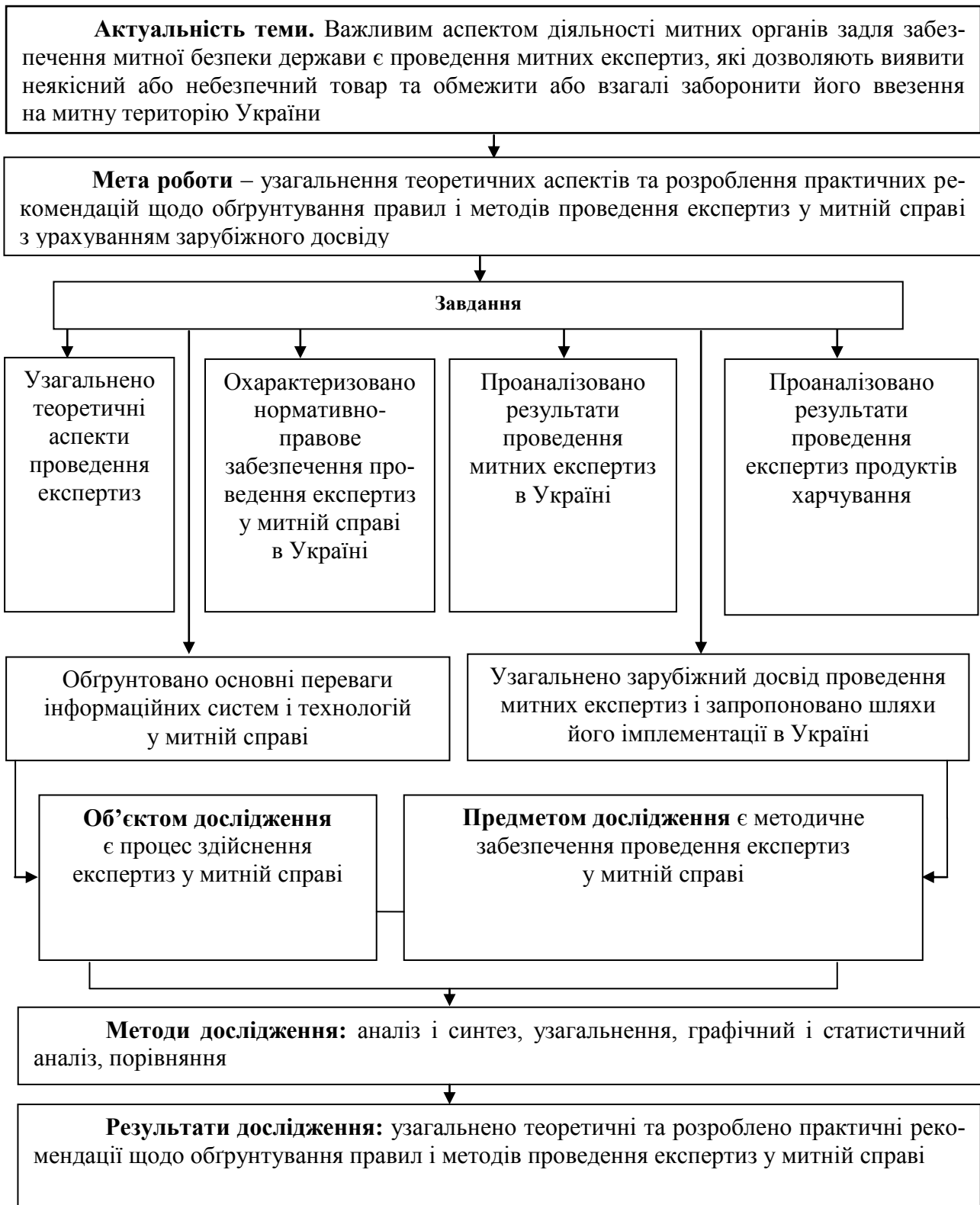
Керівник: д-р екон. наук, професор Вікторія ТИЩЕНКО

Рецензент: Олексій ЦИМБАЛОВ,
директор ТОВ «ТОП Трейдинг ЛАЙН»

Харків – 2024

ПЛАКАТ 1

СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА СХЕМА ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

ПЛАКАТ 2

Таблиця 1.1

Суб'єкти та об'єкти ідентифікації товарів

Суб'єкти	Об'єкти
Виробник товару – на стадії приймання сировини, напівфабрикатів і протягом усього технологічного процесу	Товари та послуги
Представник оптової та роздрібної торгівлі – на стадії укладання договорів купівлі-продажу, приймання товарів і підготовки їх до реалізації	Цінні папери
Споживач – на стадії купівлі та використання товару	Інформація та інші об'єкти комерційної діяльності

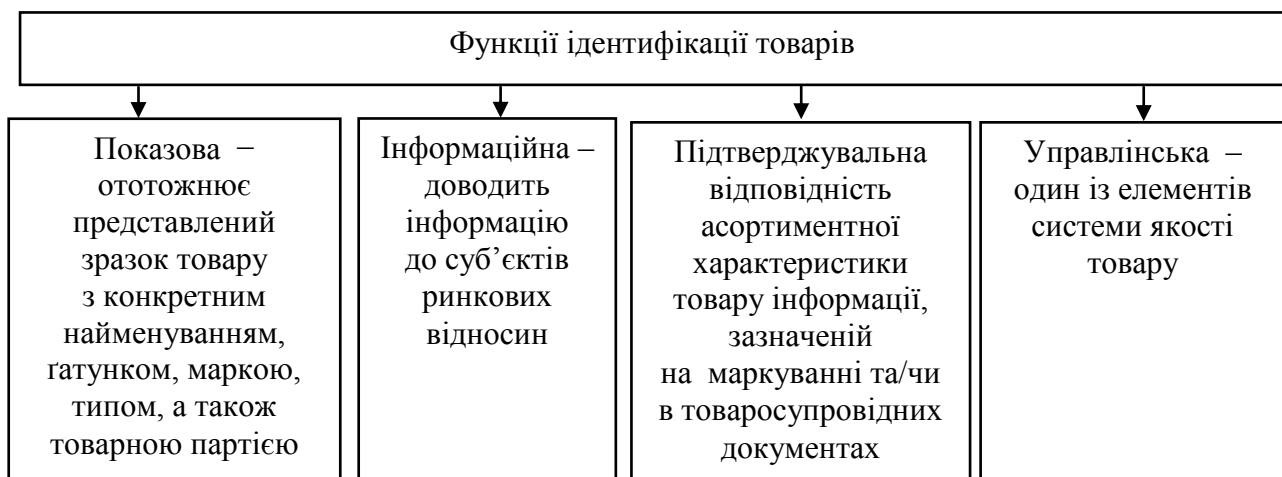

Рис. 1.1. Функції ідентифікації товарів [11, 22]

ПЛАКАТ 3

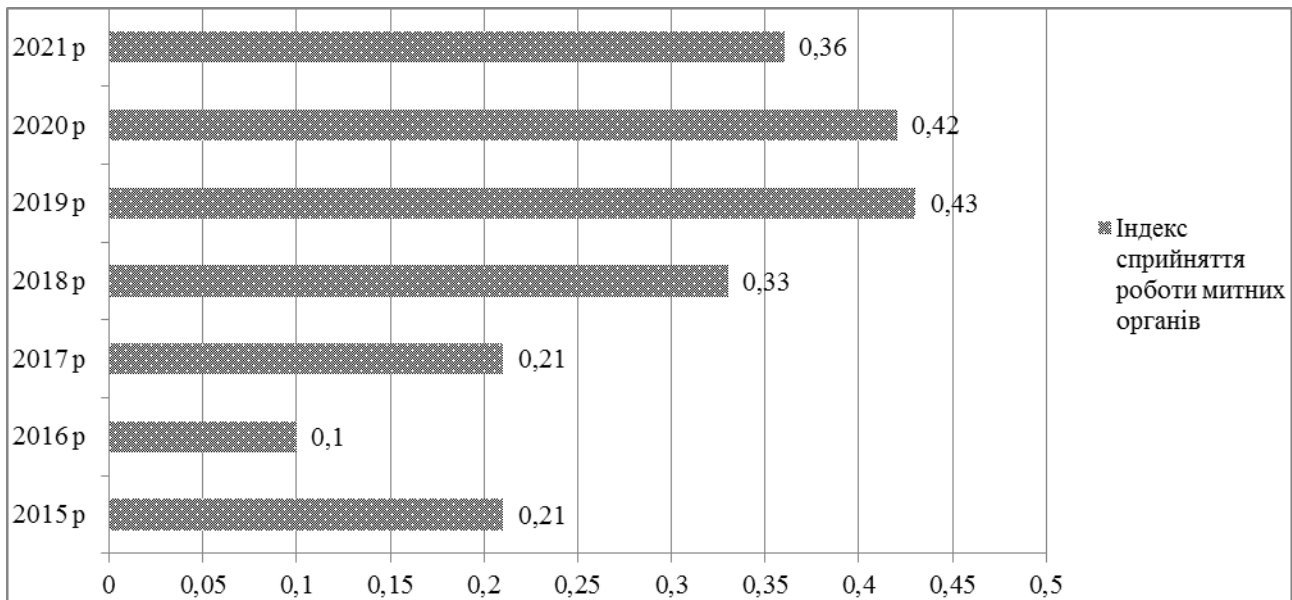

Рис. 2.1. Індекс сприйняття роботи митних органів

ПЛАКАТ 4

Таблиця 2.3

Структура експорту товарів та послуг, млрд дол.

Види діяльності	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Товари					
АПК	18,6	22,1	22,2	27,7	23,4
Металургія	11,6	10,6	9,0	16,0	6,0
Машинобудування	4,3	5,5	5,4	6,1	2,2
Мінеральні продукти	2,6	4,9	5,3	8,4	4,3
Хімічна промисловість	2,0	1,8	2,7	4,0	1,3
Послуги					
Транспортні послуги	5,8	9,1	5,0	4,6	3,0
Переробка ресурсів	2,1	1,3	1,3	1,5	0,9
ІТ-послуги	2,0	2,6	3,0	4,0	3,7
Ділові послуги	1,0	0,3	1,2	0,3	1,0
Туристичні послуги	0,3	0,3	0,2	0,3	0,1

Таблиця 2.4

Структура імпорту товарів та послуг, млрд дол.

Види діяльності	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Товари					
Машинобудування	17,4	20,5	18,6	23,3	16,0
Мінеральні продукти	14,2	13,0	8,6	15,0	13,1
Хімічна промисловість	10,6	11,0	10,7	14,6	9,5
АПК	5,1	5,7	6,4	7,7	6,0
Металургія	3,6	3,7	2,9	4,4	2,6
Послуги					
Транспортні послуги	1,4	1,5	1,1	1,8	1,0
Ділові послуги	1,2	1,4	1,0	1,1	0,5
Туристичні послуги	1,0	0,9	0,7	1,6	0,1
Державні та урядові послуги	0,6	0,5	1,1	1,1	0
ІТ-послуги	0,5	0,5	0,6	0,7	0,4

Приклад оформлення титульного аркуша дипломної роботи

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ І ОБЛІКУ

КАФЕДРА МИТНОЇ СПРАВИ І ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Спеціальність	Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Освітня програма	Митна справа
Група	6.02.072.090.20.1

ДИПЛОМНА РОБОТА

**на тему «Удосконалення митної політики України
в умовах євроінтеграції»**

Виконала: здобувачка вищої освіти Марія ЗАВГОРОДНЯ

Керівник: канд. екон. наук, доцент Олексій НАЙДЕНКО

Рецензент: ФОП «Денис Миколайович ОСТРОВСЬКИЙ»

Харків – 2024

Зразок анотації дипломної роботи

АНОТАЦІЯ

Петренко А. А. Удосконалення напрямів митної політики держави. – Рукопис.

Бакалаврська дипломна робота зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця. – Харків, 2024. – 109 с.

Бакалаврську дипломну роботу присвячено вивченню теоретичних засад і практичних положень формування митної політики держави та її реалізації митними органами. Розкрито сутність митної політики, охарактеризовано її складові, проаналізовано тенденції формування митної політики на макрорівні. Проаналізовано структуру системи аналізу ризиків. Визначено сучасний стан правового забезпечення реалізації державної митної політики в Україні. Окреслено систему суб'єктів реалізації державної митної політики в Україні. Розроблено практичні пропозиції щодо перспективних шляхів адаптації адміністративного законодавства України до законодавства Європейського Союзу щодо реалізації державної митної політики. Надано рекомендації щодо оптимізації системи суб'єктів реалізації державної митної політики в Україні. Запропоновано шляхи підвищення ефективності контролю за реалізацією державної митної політики в Україні.

Результати розробок можуть бути застосовані в практичній діяльності митних органів, суб'єктів господарювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності, контролюючих органів України.

Ключові слова: митна політика, митні органи, митні платежі, митниця, зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт.

ABSTRACT

Petrenko A. A. Improving the directions of the state customs policy. – Manuscript.

Bachelor's thesis in speciality 072 «Finance, Banking, Insurance». – Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics. – Kharkiv, 2024. – 109 p.

Bachelor's thesis is devoted to the study of theoretical principles and practical provisions of the formation of customs policy of the state and its implementation by customs authorities. The essence of customs policy has been revealed, its components have been characterized, the tendencies of customs policy formation at macro level have been analyzed. The structure of the risk analysis system has been analyzed. The current state of legal support for the implementation of state customs policy in Ukraine has been determined. The system of subjects of realization of the state customs policy in Ukraine has been outlined. Practical proposals have been developed on promising ways to adapt the administrative legislation of Ukraine to the legislation of the European Union on the implementation of state customs policy. Recommendations for optimizing the system of subjects of state customs policy in Ukraine are given. Ways to increase the effectiveness of control over the implementation of state customs policy in Ukraine are proposed.

The results of developments can be applied to practical activities of customs authorities, business entities in the field of foreign economic activity, regulatory authorities of Ukraine.

Keywords: customs policy, customs authorities, customs payments, customs, foreign economic activity, export, import.

Приклад оформлення змісту дипломної роботи**Тема «ФОРМУВАННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК СКЛАДОВОЇ
ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ»**

ВСТУП	6
1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ	9
1.1. Сутність і напрями митної політики держави	9
1.2. Організаційно-правові засади реалізації митної політики держави	16
2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ	22
2.1. Аналіз напрямів митної політики держави	22
2.2. Аналіз стану надходжень митних платежів до державного бюджету	38
3. УДОСКОНАЛЕННЯ НАПРЯМІВ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ	45
3.1. Оцінювання та прогнозування ризиків під час здійснення експортно- імпортних операцій	53
3.2. Удосконалення митної політики держави з урахуванням податкового регулювання	62
ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТКИ	80

Приклади оформлення бібліографічного списку використаних джерел, який наводять у дипломній роботі (усі джерела подають в алфавітному порядку)

Характеристика джерела	Приклад оформлення
1	2
Книги: один автор	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бондаренко В. Г. Історія України. Львів, 2017. 153 с. 2. Ваш О. М. Етика : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2018. 104 с. 3. Гурманова Л. І. Релігієзнавство : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та допов. Київ : ЦУЛ, 2017. 193 с. 4. Дичківська О. О. Інноваційний менеджмент : конспект лекцій. Київ : ДІА, 2018. 82 с. 5. Лазор О. Я. Державне управління у сфері реалізації екологічної політики в Україні: організаційно-правові засади : монографія. Львів : Ліга-Прес, 2003. 542 с.
Два автори	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вердіна С. А., Волков А. А. Контролінг : навч. посіб. Вид. 3-тє., переробл. та допов. Херсон, 2017. 212 с. 2. Вердіна С. А., Волков А. А. Контролінг : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 131 с. 3. Мартиненко З. Е., Макар І. В. Управління підприємством: теоретико-методичні засади : монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2017. 296 с.
Три автори	<ol style="list-style-type: none"> 1. Пустовенко В. В., Максименко І. Л., Яким А. С. Безпека життєдіяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2017. 348 с. 2. Тарнавська Г. Я., Марценюк Н. С., Герасимова Т. М. Фінанси : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2017. 412 с.
Чотири автори	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вища математика : конспект лекцій / Т. С. Ткачук та ін. Київ, 2015. 82 с. 2. Інновації : навч. посіб. / Д. Т. Гуревич, О. С. Чекан, О. М. Грибан, В. В. Макарова. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 389 с.
П'ять і більше авторів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : станом на 10 жовт. 2017 р. / К. І. Мягченко та ін. ; за заг. ред. І. М. Ливанова. Київ : ЦУЛ, 2017. 428 с. 2. Операційний менеджмент : підручник / С. М. Поплавська та ін. Київ : ЦУЛ, 2011. 267 с. 3. Охорона праці : навч. посіб. / О. І. Подольська та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2017. 264 с.
Автор(и) та редактор(и) / упорядники	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бутенко М. П., Качур В. П., Петренко С. В. Психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Дутко. Київ : ЦУЛ, 2017. 332 с. 2. Веретенко В. В. Міжнародний маркетинг : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Марценюка. Київ, 2015. 374 с.

1	2
Без автора	<p>1. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / за заг. ред. Т. А. Тарнавського. Київ : ЦУЛ, 2016. 186 с.</p> <p>2. Освіта в Україні: виклики модернізації : зб. наук. пр. / редкол.: П. М. Марценюк (відп. ред.) та ін. Київ : Ін-т всесвіт. історії НАН України, 2017. 319 с.</p> <p>3. Підготовка фахівців у ВНЗ в умовах реформування вищої освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Мукачево, 4–5 жовт. 2018 р.) Мукачево : МДУ, 2018. 226 с.</p>
Багатотомні видання	<p>1. Бюджетна система України: історія, стан та перспективи : у 3 т. / Акад. прав. наук України. Львів : Право, 2012. Т. 2 : Бюджетний менеджмент / заг. ред. Ю. П. Бубряка. 476 с.</p> <p>2. Енциклопедія рослин: у 8 т. / редкол.: І. М. Деркач та ін. Київ : ЦУЛ, 2016. Т. 8. 812 с.</p>
Автореферати дисертацій	<p>1. Петров О. Г. Музикотерапія : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 12.00.06. Київ, 2009. 40 с.</p>
Дисертації	<p>1. Винниченко О. М. Контроль соціально-економічного розвитку промислових підприємств : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Київ, 2018. 344 с.</p> <p>2. Петрук Л. А. Дослідження статичного деформування складених тіл : дис. ... канд. фіз.-мат. наук : 01.02.04. Львів, 2004. 140 с.</p>
Законодавчі та нормативні документи	<p>1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2015. 98 с.</p> <p>2. Податковий кодекс України : Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. <i>Відомості Верховної Ради України</i>. 2011. № 48–49. Ст. 536.</p> <p>3. Про вищу освіту : Закон України від 05.09.2016 р. № 2145-VIII. <i>Голос України</i>. 2016. 27 верес. (№ 178–179). С. 10–22.</p>
Архівні документи	<p>1. Лист Голови Спілки «Чорнобиль» Г. Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Спілки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 року. <i>ЦДАГО України</i> (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71.</p>
Препринти	<p>1. Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1).</p>
Стандарти	<p>1. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ 3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).</p> <p>2. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).</p> <p>3. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2006. 181 с.</p>

1	2
Каталоги	<p>1. Історична спадщина України : кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка ; уклад. : Л. І. Петров, О. В. Олійник. Харків, 2000. 64 с.</p> <p>2. Пам'ятки історії та мистецтва Закарпатської області : кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Петрик та ін. ; Упр. культури Закарпат. облдержадмін., Закарпат. іст. музей. Ужгород, 2003. 160 с.</p>
Бібліографічні покажчики	<p>1. Боротьба зі злочинністю: нагальна проблема сучасності : бібліогр. покажч. Вип. 3 / уклад. О. В. Куріпта, відп. за вип. Н. М. Щур ; Запоріж. нац. ун-т. Запоріжжя, 2017. 60 с.</p> <p>2. Іван Марченко : біобібліогр. покажч. / уклад. В. Петрик. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 356 с. (Українська біобібліографія ; ч. 9).</p>
Частина видання: книги	<p>1. Корнійчук Т. О. Методи активізації навчально-пізнавальної діяльності. <i>Педагогіка</i> : навч. посіб. / за заг. ред. Т. О. Корнійчука. Київ, 2017. С. 195–197.</p> <p>2. Якса А. П. Економічна політика держави. <i>Двадцять п'ять років з економічним правом</i> : вибрані праці. Харків, 2017. С. 205–212.</p>
Частина видання матеріалів конференцій (тези доповіді)	<p>1. Лалак Н. В. Шляхи підвищення мотивації молодших школярів до навчання // Анотовані результати науково-дослідної роботи інституту педагогіки за 2011 рік : збірник тез повідомлень. Київ, 2012. С. 202–203.</p> <p>2. Максименко Д. В. Методи оперативної діагностики виробничої діяльності підприємства // Зростання ролі бухгалтерського обліку в сучасній економіці : збірник тез та доповідей I Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 21 лют. 2013 р.) / відпов. за вип. Б. В. Мельничук. Київ, 2013. С. 331–335.</p>
Частина довідкового видання	<p>1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. <i>Основи педагогіки освіти</i> : словник термінів / за ред.: Т. О. Дмитрука, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54–55.</p> <p>2. Павлик І. М. Право інтелектуальної власності. <i>Великий енциклопедичний юридичний словник</i> / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 683.</p>
Частина видання: продовжуваного видання	<p>1. Куцінко Т. О. Адміністративне законодавство України: реалії та перспективи формулювання // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46.</p> <p>2. Хорошилова С. А., Малафіїк Л. О., Хмельов А. А. Моделювання складеної конструкції за допомогою матриць типу Гріна. <i>Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій</i>. Дніпропетровськ, 2012. Вип. 19. С. 212–218.</p>

1	2
Частина видання: періодичного видання (журналу, газети)	<p>1. Коваль Л., Коваль П. Переваги дистанційної роботи. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5.</p> <p>2. Кучеренко О. О. Конституційні права людини і громадянина // <i>Часопис Київського університету права</i>. 2007. № 4. С. 88–92.</p> <p>3. Bletskan D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe₂. <i>Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics</i>. 2017. Vol. 18, No. 2. P. 109–118.</p>
Електронні ресурси	<p>1. Куцкір Я. С., Махно Б. А., Борислав С. Г. Трансформація науково-педагогічної системи України протягом 90-х років ХХ століття: період переходу до ринку. <i>Наука та інновації</i>. 2016. Т. 12, № 6. С. 6–14. DOI : https://doi.org/10.15407/scin12.06.006.</p> <p>2. Хміль А. А. Функції державної служби за законодавством України // <i>Юридичний науковий електронний журнал</i>. 2017. № 5. С. 115–118. – URL : http://lsey.org.ua/5_2017/32.pdf.</p> <p>3. Хміль І. О. Шляхи подолання правового нігілізму в Україні. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2016. – № 3. – С. 20–27. – URL : http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/VestUr2015v3/5.pdf (дата звернення: 15.11.2017 р.).</p>

Зміст

Вступ.....	3
1. Загальні положення, мета і завдання дипломної роботи бакалавра	5
2. Організаційні аспекти написання дипломної роботи бакалавра	6
2.1. Послідовність написання дипломної роботи	6
2.2. Вибір теми дипломної роботи.....	7
2.3. Керівництво дипломною роботою	8
3. Структура та зміст дипломної роботи	8
4. Вимоги до оформлення дипломної роботи	17
4.1. Загальні правила оформлення дипломної роботи.....	17
4.2. Оформлення нумерації.....	19
4.3. Оформлення ілюстрацій.....	20
4.4. Оформлення таблиць	22
4.5. Оформлення формул	23
4.6. Оформлення переліку.....	24
4.7. Оформлення посилань	24
4.8. Оформлення списку використаних джерел	25
4.9. Оформлення додатків до дипломної роботи.....	25
5. Порядок захисту дипломних робіт	27
6. Критерії оцінювання дипломних робіт.....	28
Рекомендована література.....	29
Основна	29
Додаткова	29
Інформаційні ресурси	30
Додатки.....	32

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Методичні рекомендації
до написання дипломної роботи
для здобувачів вищої освіти спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа, страхування
та фондовий ринок»
освітньої програми «Митна справа»
першого (бакалаврського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Тищенко** Вікторія Федорівна
Найденко Олексій Євгенович
Рац Ольга Миколаївна

Відповідальний за видання *В. Ф. Тищенко*

Редактор *Н. Г. Войчук*

Коректор *Н. В. Завгородня*

План 2024 р. Поз. № 23 ЕВ. Обсяг 49 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*